

НАВРОЦЬКИЙ О. О.,

кандидат економічних наук,
доцент кафедри економіки та менеджменту,
аспірант юридичного факультету
(Харківський національний університет
імені В. Н. Каразіна)

УДК 342.591

КОМПЕТЕНЦІЯ ОКРЕМИХ ОРГАНІВ ДЕРЖАВНОЇ ВЛАДИ У СФЕРІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВ ДИТИНИ: СУЧАСНИЙ СТАН ТА ШЛЯХИ УДОСКОНАЛЕННЯ

У статті визначено компетенцію окремих органів виконавчої влади (Кабінету Міністрів України, центральних органів виконавчої влади, місцевих державних адміністрацій), діяльність яких спрямована на забезпечення прав дитини. Визначено недоліки її урегулювання на законодавчому рівні, запропоновано шляхи удосконалення.

Ключові слова: права дитини, забезпечення прав дитини, Кабінет Міністрів України, центральний орган виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері сім'ї та дітей, центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері сім'ї та дітей, місцеві державні адміністрації, виконавчі органи міських рад, підрозділи органів Національної поліції.

В статье определена компетенция отдельных органов исполнительной власти, а именно Кабинета Министров Украины, центральных органов исполнительной власти, местных государственных администраций, деятельность которых направлена на обеспечение прав ребёнка. Обращено внимание на недостатки её законодательного урегулирования, предложены пути усовершенствования.

Ключевые слова: права ребёнка, обеспечение прав ребенка, Кабинет Министров Украины, центральный орган исполнительной власти, который обеспечивает формирование государственной политики в сфере семьи и детей, центральный орган исполнительной власти, который реализует государственную политику в сфере семьи и детей, местные государственные администрации, исполнительный комитет городского совета, подразделения органов Национальной полиции.

The article defines the competence of individual executive bodies, namely the Cabinet of Ministers of Ukraine, central bodies of executive power, local state administrations, whose activities are aimed at ensuring the rights of the child. Attention is drawn to the shortcomings of its legislative settlement and proposed ways to improve.

Key words: child's rights, Ensuring the rights of the child, Cabinet of Ministers of Ukraine, central body of executive power that ensures the formation of state policy in the sphere of family and children, central body of executive power, which implements the state policy in the sphere of family and children, Local state administrations, Executive committee of the city council, Units of the National Police.

Вступ. Правові аспекти компетенції органів державної влади останнім часом отримують дедалі більше уваги науковців та практичних діячів. Це пов'язано, у першу чергу, з тим, що у сучасних умовах українське законодавство потребує змін, враховуючи поступове введення європейських стандартів, реформування органів державної влади та запровадження новітнього інституційного механізму взаємодії органів влади у певних сферах між собою. До наукових дискусій останнім часом потрапляють питання з приводу виявлення недосконалого механізму регулювання питань, що стосуються більш важливих сфер життєдіяльності суспільства та держави. З огляду на це, проблематика стосовно визначення суперечних моментів компетенції органів виконавчої влади у сфері забезпечення прав дитини на прикладі Кабінету Міністрів України, центральних органів виконавчої влади, місцевих державних адміністрацій ще не була предметом окремого наукового дослідження.

Постановка завдання. Метою статті є дослідження компетенції органів виконавчої влади у сфері забезпечення прав дитини, на досягнення якої поставлено такі завдання: проаналізувати ком-

петенцію окремих органів виконавчої влади у сфері забезпечення прав дитини, виявити питання, які залишаються у сфері забезпечення прав дитини неврегульованими або неповною мірою врегульованими, та запропонувати власні пропозиції щодо їх нормативного або організаційного вирішення.

Результати дослідження. Серед усіх органів виконавчої влади значною компетенцією у сфері забезпечення прав дитини наділений Кабінет Міністрів України, незважаючи на те, що його повноваження у сфері дитинства у жодному нормативному акті не прописані, а тільки позначено, що Кабінет Міністрів України забезпечує проведення державної політики у сфері охорони материнства та дитинства. Крім цього, Закон України «Про Кабінет Міністрів України» [1] регламентує, що до завдань Кабінету Міністрів України належить вживання заходів щодо забезпечення прав і свобод людини та громадянина, створення сприятливих умов для вільного і всебічного розвитку особистості, що знайшло свою деталізацію у п. 3 ч. 1 ст. 20 Закону України «Про Кабінет Міністрів України», в якій йдеться про основні повноваження уряду, які розмежовані на відповідні сфери. Відповідно, сфері забезпечення прав і свобод людини і громадянина у зазначеному Законі відведено третє за чергою місце після сфери економіки та фінансів та сфери соціальної політики, охорони здоров'я, освіти, науки, культури, спорту, туризму, охорони навколишнього природного середовища та ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій. Не заперечуючи важливості означених сфер, повноваження щодо яких здійснює український уряд, позначимо, що нам видається більш логічним сферу забезпечення прав людини ставити на перше місце, у межах якої також сформулювати повноваження уряду у сфері прав дитини, враховуючи те, що в Україні людина є найвищою соціальною цінністю та визнається принцип дитиноцентризму після ратифікації Конвенції про права дитини. Відсутність у базовому законі, який закріплює статус та регулює діяльність вищого органу виконавчої влади, положень щодо здійснення повноважень у сфері забезпечення прав дитини призводить до помилкового уявлення з приводу того, що Кабінет Міністрів України не бере участі у забезпеченні прав дитини. Вважасмо, що закон повинен чітко регламентувати, що Кабінет Міністрів України у сфері забезпечення прав дитини має:

- 1) здійснювати контроль за діяльністю органів публічного адміністрування у сфері забезпечення прав дитини;
- 2) взаємодіяти з органами державної влади та органами місцевого самоврядування з питань забезпечення прав дитини;
- 3) вносити до Верховної Ради України як суб'єкт законодавчої ініціативи проекти Законів України, спрямовані на забезпечення прав дитини, захисту їх прав та законних інтересів, посилення їх безпеки та статусу.

На наш погляд, запропонована тріада повноважень є мінімальним необхідним стандартом, який вищий орган державної виконавчої влади має здійснювати у сфері забезпечення прав дитини та якою має бути доповнена ст. 20 Закону України «Про Кабінет Міністрів України».

Наступними органами влади, які наділені компетенцією у сфері забезпечення прав дитини, є органи і служби у справах дітей та спеціальні установи для дітей, які діють на підставі Конституції України, Конвенції ООН про права дитини, Закону України «Про органи і служби у справах дітей та спеціальні установи для дітей» [2], в яких визначаються правові основи їх діяльності та на які покладається здійснення соціального захисту і профілактики правопорушень серед осіб, що не досягли вісімнадцятирічного віку (віку повноліття) та які встановлюють, що здійснення соціального захисту, а саме комплексу заходів і засобів соціально-економічної та правової спрямованості покладається на відповідних суб'єктів щодо забезпечення прав дітей на життя, розвиток, виховання, освіту, медичне обслуговування, надання матеріальної підтримки дітям і профілактики правопорушень покладається в межах визначеної компетенції на: центральний орган виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері сім'ї та дітей, центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері сім'ї та дітей, відповідні структурні підрозділи обласних, Київської, міських, районних державних адміністрацій, виконавчих органів міських і районних у містах рад; уповноважені підрозділи органів Національної поліції; приймальники-розподільники для дітей; органи Національної поліції; школи соціальної реабілітації та професійні училища соціальної реабілітації органів освіти; центри медико-соціальної реабілітації дітей закладів охорони здоров'я; спеціальні виховні установи Державної кримінально-виконавчої служби України; притулки для дітей; центри соціально-психологічної реабілітації дітей; соціально-реабілітаційні центри (дитячі містечка). Варто зазначити, що в Україні система органів і служб у справах дітей та спеціальних установ для дітей має розгалужену структуру, кожен ланцюг якої здійснює конкретну компетенцію для забезпечення прав дитини.

Однак, незважаючи на це, значну увагу спеціалісти у зазначеній сфері приділяють питанню організації роботи органів і служб у справах дітей та спеціальних установ для дітей. В умовах сьогодення, враховуючи, що Україна обрала курс у напрямі європейської інтеграції, такі установи мають працювати в новому форматі, передусім за напрямом соціалізації та ресоціалізації. Також вбачається за необхідне застосування відповідних виховних та корекційних програм із метою профілактики

майбутніх правопорушень серед дітей. Отже, діяльність вказаних установ для дітей потребує якісних змін: від їх завдань та функцій до перегляду питання щодо підпорядкування зазначених установ. Нині у державі функціонує 14 приймальників-розподільників для дітей, куди за рішенням суду поміщаються діти, які досягли 11-річного віку. Упродовж 2012 р. в ПРД було поміщено 215 дітей, а у 2013 р. – 121 дитина, і лише стосовно 2 з них винесено ухвалу слідчого щодо застосування примусових заходів виховного характеру [3].

Тому вбачається, що основні завдання органів і служб у справах дітей та спеціальних установ для дітей є недосконалими та потребують відповідних змін. Чинне українське законодавство передбачає, що на центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері усиновлення та захисту прав дітей, покладаються завдання щодо:

- розроблення і здійснення самостійно або разом із відповідними органами виконавчої влади, органами місцевого самоврядування, підприємствами, установами та організаціями незалежно від форми власності, громадськими організаціями заходів щодо захисту прав, свобод і законних інтересів дітей;
- координації зусиль центральних та місцевих органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ та організацій незалежно від форми власності у вирішенні питань соціального захисту дітей та організації роботи із запобігання дитячій бездоглядності;
- забезпечення додержання вимог законодавства щодо встановлення опіки та піклування над дітьми, їх усиновлення;
- здійснення контролю за умовами утримання і виховання дітей у закладах для дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, спеціальних установах і закладах соціального захисту для дітей незалежно від форми власності;
- ведення державної статистики щодо дітей відповідно до законодавства України та міжнародних стандартів;
- ведення обліку дітей, які опинились у складних життєвих обставинах, дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, усиновлених, влаштованих до прийомних сімей, дитячих будинків сімейного типу та соціально-реабілітаційних центрів (дитячих містечок);
- проведення роботи з соціально-правового захисту дітей, запобігання бездоглядності та правопорушенням серед них, із соціально-психологічної реабілітації найбільш уразливих категорій дітей, контроль та координація діяльності служб у справах дітей;
- здійснення з питань, що належать до їх компетенції, координації та методологічного забезпечення діяльності центральних та місцевих органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування стосовно соціального захисту дітей-сиріт, дітей, позбавлених батьківського піклування, осіб з їх числа, а також забезпечення додержання законодавства щодо встановлення опіки і піклування над дітьми-сиротами та дітьми, позбавленими батьківського піклування, їх усиновлення, застосування інших передбачених законодавством форм влаштування дітей та сприяння розвитку різних форм виховання дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування.

Такий доволі широкий перелік завдань центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері усиновлення та захисту прав дітей зумовлює наявність у нього відповідних прав, а саме право:

- приймати з питань, що належать до його компетенції, рішення, які є обов'язковими до виконання центральними органами виконавчої влади, їх територіальними органами та місцевими державними адміністраціями, органами місцевого самоврядування, підприємствами, установами та організаціями всіх форм власності і громадянами;
- звертатися у разі порушення прав та законних інтересів дітей, а також із питань надання їм допомоги до відповідних органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ та організацій незалежно від форми власності;
- проводити роботу серед дітей із метою запобігання правопорушенням;
- порушувати перед органами виконавчої влади та органами місцевого самоврядування питання про направлення до спеціальних установ для дітей, навчальних закладів (незалежно від форми власності) дітей, які опинились у складних життєвих обставинах, неодноразово самовільно залишали сім'ю та навчальні заклади;
- забезпечувати влаштування дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, у дитячі будинки сімейного типу, прийомні сім'ї, передачу під опіку, піклування, на усиновлення тощо.

Зіставляючи наведений перелік завдань та прав, які покладені на Центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері усиновлення та захисту прав дітей, можна дійти висновку, що у процесі здійснення своєї діяльності, зазначений орган влади постійно взаємодіє з місцевими органами виконавчої влади, органами місцевого самоврядування, підприємствами, установами, організаціями, зокрема з громадськими організаціями з означених питань, які переважно полягають у визначенні заходів щодо соціального захисту прав дитини.

Також запровадження в Україні Національної поліції та наділення її відповідною компетенцією у сфері забезпечення прав дитини відіграє важливу роль, адже діяльність цих органів спрямована на те, щоб зменшувати рівень зростання потенційних майбутніх злочинців, притягувати до відповідальності винних дітей за скоєння правопорушення, чим виховувати у неповнолітніх правомірну поведінку, деякою мірою правову культуру та «дружити з законом». У цьому напрямі органами Національної поліції неухильно проводиться діяльність щодо:

- виявлення, припинення та розкриття кримінальних правопорушення, що вчинені дітьми, та ужиття з цією метою оперативно-розшукових і профілактичних заходів, передбачених чинним законодавством;
- розгляду заяв і повідомлень про правопорушення, вчинені дітьми;
- виявлення причин та умов, що сприяють вчиненню правопорушень дітьми та ужиття заходів до їх усунення;
- участь у правовому вихованні дітей;
- розшуку дітей, що зникли, дітей, які залишили сім'ї, навчально-виховні заклади (бродяжать) та спеціальні установи для дітей.

Також варто звернути увагу й на те, що органи Національної поліції наділяються певними правами у процесі законного затримання дітей. Це стосується затримання і тримання у спеціально відведених для цього приміщеннях дітей, які залишилися без опіки та піклування, на період до передачі їх законним представникам або до влаштування в установленому порядку, але не більше восьми годин; затримання і тримання у спеціально відведених для цього приміщеннях дітей віком від 11 років, котрі підозрюються у вчиненні суспільно небезпечних діянь, за які Кримінальним кодексом України передбачено покарання у вигляді позбавлення волі до п'яти років або більш м'яке покарання, і які не досягли віку, з якого за такі діяння особи підлягають кримінальній відповідальності до передачі їх під нагляд батьків, осіб, які їх замінюють, або адміністрації навчального чи іншого дитячого закладу, в якому постійно проживає ця дитина, але не більше восьми годин; затримання і тримання у спеціально відведених для цього приміщеннях дітей віком від 11 років, які підозрюються у вчиненні суспільно небезпечних діянь, що потрапляють під ознаки діянь, за які Кримінальним кодексом України передбачено покарання у вигляді позбавлення волі понад п'ять років, і які не досягли віку, з якого за такі діяння особи підлягають кримінальній відповідальності до доставлення їх до суду з метою вирішення питання про поміщення їх у приймальники-розподільники для дітей, але не більше дванадцяти годин із моменту їх затримання. Таким чином законодавець розрізняє специфіку затримання дітей за вчинені дії, які потрапляють під ознаки діянь, за що кримінальним законодавством передбачається покарання у вигляді позбавлення волі до п'яти років та понад п'яти років, що свідчить у будь-якому разі про гуманне ставлення до дитини.

Про те, що на органи Національної поліції покладаються надзвичайно важливі повноваження, здійснення яких спрямовано на виховання дітей у дусі закону, свідчить також й те, що ці органи можуть:

- здійснювати гласні та негласні оперативно-розшукові заходи з метою розкриття кримінальних правопорушень, вчинених дітьми або за їх участю;
- виявляти, вести облік осіб, які втягують дітей в антигромадську діяльність;
- проводити за наявності законних підстав огляд дітей, речей, які є при них, транспортних засобів;
- вилучати документи і предмети, що можуть бути речовими доказами правопорушення або використані на шкоду здоров'ю дітей;
- складати протоколи про адміністративні правопорушення дітей, а також їх батьків (усиновителів) або опікунів (піклувальників), які не виконують обов'язків щодо виховання і навчання дітей, інформувати відповідні служби у справах дітей;
- вносити підприємствам, установам та організаціям, незалежно від форм власності, обов'язкові для розгляду подання про необхідність усунення причин та умов, що сприяють вчиненню правопорушень дітьми;
- доставляти в органи Національної поліції на строк до восьми годин дітей, які вчинили адміністративне правопорушення, але не досягли віку, з якого настає адміністративна відповідальність, із метою встановлення особи, обставин вчинення правопорушення та передачі їх батькам чи особам, які їх замінюють, або у притулки для дітей служб у справах дітей;
- після встановлення особи дитини невідкладно сповіщати батьків або осіб, які їх замінюють, про адміністративне затримання дитини, а в разі вчинення кримінального правопорушення також інформувати органи прокуратури;
- повідомляти органи опіки та піклування за місцем перебування дитини про відомий факт залишення його без опіки (піклування) батьків;

– інформувати відповідні служби у справах дітей про дітей, які затримані чи яким повідомлено про підозру у вчиненні кримінальних правопорушень та здійснювати, відповідно до законодавства, заходи соціального патронажу щодо дітей, які відбували покарання у вигляді позбавлення волі на певний строк.

Висновки. Наведений вище перелік повноважень державних органів, що здійснюють діяльність у сфері забезпечення прав дитини, не є вичерпним, адже вони можуть виконувати й інші обов'язки та мати інші права, що передбачені законодавством. Варто позначити, що органи і служби у справах дітей, спеціальні установи та заклади, які здійснюють їх соціальний захист і профілактику правопорушень, окрім зазначених органів, представлені й іншими органами, діяльність яких покликана забезпечувати права та законні інтереси дітей. Нині аналіз чинного законодавства, яким закріплюється компетенція державних органів влади у сфері забезпечення прав дитини, є неповною мірою виваженим у напрямі взаємодії таких органів з означених питань.

Список використаних джерел:

1. Про Кабінет Міністрів України : Закон України від 27.02.2014 р. № 794-VII // Відомості Верховної Ради України. –2014. –№ 13. – Ст. 222.
2. Про органи і служби у справах дітей та спеціальні установи для дітей : Закон України від 24.01.1995 р. № 20/95-ВР // Відомості Верховної Ради України. – 1995. – № 6. – Ст. 35.
3. МВС: робота приймальників-розподільників потребує якісних змін [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://childrights.in.ua/MVS_robota_priimalnikovrozpodlnikov_dlja_dtei_potrebu%D1%94_jaksnix_zmn.

СЕЛЕЗНЬОВА О. М.,

доктор юридичних наук, доцент,
завідувач кафедри професійних
та спеціальних правових дисциплін
(ПВНЗ «Буковинський університет»)

УРСУ А. П.,

магістрант юридичного факультету
(ПВНЗ «Буковинський університет»)

УДК 35.007.2:343

НОРМАТИВНО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ РЕГУЛЮВАННЯ ІНСТИТУТІВ ІНФОРМАЦІЙНОГО СУСПІЛЬСТВА: ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ВЕКТОР ФОРМУВАННЯ

Стаття присвячена аналізу основних нормативно-правових засад, які регламентують функціонування інститутів інформаційного суспільства. Доведено, що, за наявності розгалуженої системи нормативно-правових актів, які регулюють інформаційні відносини на загальноєвропейському рівні, має місце й існування нормативно-правового поля конкретної держави у цій сфері.

Ключові слова: *інформаційне суспільство, інформаційне право, джерела інформаційного права, інформаційне право Великобританії, інформаційне право Німеччини.*

Статья посвящена анализу основных нормативно-правовых источников, регламентирующих функционирование институтов информационного общества. Доказывается, что, при наличии достаточно разветвленной системы нормативно-правовых актов, регулирующих информационные отношения на общеевропейском уровне, имеет место и существование нормативно-правового поля конкретного государства в этой сфере.

Ключевые слова: *информационное общество, информационное право, источники информационного права, информационное право Великобритании, информационное право Германии.*

